

OBAMA AB ZİYARETİNİ NEDEN İPTAL ETTİ? - 19 ŞUBAT 2010

Deniz ALTINBAŞ

12.04.2009

ABnin heyecanla beklediği AB-ABD Zirvesine ABD Başkanı Barack Obamanın gelmeyeceği haberi Avrupalılar tarafından şokla karşılandı. 1991 yılından bu yana yılda iki kere gerçekleştirilen AB-ABD buluşmasına zirve denmesinin nedeni, liderlerin katılması. Amerikan başkan gelmediğinde, zirve olmaktan çokça için toplantının tamamen iptal edilmesinin onur kurtarıcı olacağı düşünülüyor. Obamanın bu hareketi Avrupa genelinde küçümsenme ve aşağılanma olarak algılanırken, ABDnin artık Avrupayı gözden çıkardığı, en sık yapılan yorumlar arasında.

Mayıs ayında Madridde düzenlenmesi beklenen zirve, özellikle yoğun hazırlıklar içinde olan dönem başkan İspanya açısından üzüntü verici oldu. İspanyanın, haberi basından öğrenmesi, hükümeti daha da güç duruma soktu. **İspanyol Başbakan José Luis Rodriguez Zapatero, Obama ABnin ekonomik bir güç ve önemli bir siyasi aktör olduğunu unutmamalıdır derken, gazeteler de Obamanın küçümseyici tutumunu eleştirdiler.** Ziyaretin iptal kararından hemen sonra Washingtona giden İspanyol Bakanının Obamadan resmî görüşme için randevu alamaması, başkan yardımcısının dahi kendisine vakit ayıramaması İspanyol hükümetinin mevcut mahcubiyetinin büyümesine neden oldu. Zapatero, Obama ile, 3500 kişinin katıldığı kalabalık bir davette görüşebildi. Üstelik bu davetin Katoliklerin geleneksel buluşması olması, kat sekülerliği ve laik yaklaşım ile bilinen sol eğilimli Zapateronun eleştirilmesine, *El Pais* gibi bazı gazeteler tarafından öke edici bir hareket olarak nitelendirilmesine neden oldu.

İspanya, aslında geleneksel olarak ABD ile iyi ilişkilerle sahip ülkelerden. Külli ilişkiler, muhafazakar hükümet döneminde sorunsuz ve yakın düzeyde sürmüştür. **Zapateronun ise, seçilir seçilmez ABDye bildirmeden Iraktaki askerlerini çekmesi ikili ilişkileri bozmamışsa da, eski sadakat konumunun sarsılmasına yol açmış olabilir. Obamanın Zapatero hükümetine ya da İspanyaya bakışı nasıl olursa olsun, zirveye katılmama kararının arkasındaki neden olmadığı kesindir.**

Obamayı bu hareketi nedeniyle korumaya çalışmaları, ABDnin iç sorunlarının yoğunluğuna vurgu yapıyorlar. Ekonomik meseleler, özellikle de istihdam yaratma planları Obamanın iç konulara eğilmesini gerektirdiğinden, Başkanın 2010 yılında ABDde daha çok zaman geçireceği ileri sürülüyor. Ayrca 2009 yılında çok fazla seyahat eden Obamanın iç meselelerle yeterince ilgilenmemesi sebebiyle eleştirildiğinden bahsediliyor. Fakat Obamanın imdilik belli olan planına baktığımızda 2010 yılında bir dizi uluslararası konuyu gündemine almış oldu, aynı zamanda diğer ziyaretlerinin de olduğu görülüyor. Mart ayında Avustralya, Endonezya ve Guam gibi AB karışındaki önemi tartışılmalı olan ülkelere ziyaretinin iptal edilmezken AB Zirvesinin iptal edilmesi, iç politika gerekçesini anlamsız hale getiriyor.

AB tarafından olağanüstü bir önem yüklenen ve ABnin neredeyse tüm sorunlarının çözümü olarak görülen Lizbon Anlaşması, ABDnin resmî makamları tarafından Obamanın ziyaretini iptal etme nedenleri arasında kısmen etkili olarak gösteriliyor. Lizbon Anlaşması, diğer ilişkilerden sorumlu komiserlik ile yüksek güvenlik ve diğer politika temsilcileri görevlerini tek bünyede toplayarak karmaşıya son verecekti. Mevcut durumda; Avrupa konseyi başkan,

komisyon ba?kan?, parlamento ba?kan?, d?? ili?kilerden sorumlu temsilci olmak üzere, Avrupa ad?na konu?abilecek durumda olan tam dört isim bulunuyor. **Lizbon Anlaşması tek ses sağlamak için geliştirilse de, AB bugün dört sese çıkmış durumda.**

Bu kar???kl???n daha da olumsuz bir görüntü vermesine neden olan durum, hangisinin gerçek ba?kan ya da temsilci oldu?u hâlâ belli olmayan bu isimlerin birbirleriyle rekabet içinde olmas?. **Bir tarafta ben de buradayım diyen Fransa gibi gösterişi seven ülkelerin liderleri, diğer tarafta Washingtonun dikkatini çekebilmek için birbirleriyle yarışan kişilerin varlığı nedeniyle asıl gündem ortadan kayboluyor.** Obama geldi?inde ilk kim elini s?kacak, kim kar??layacak, yemekte kim yan?nda oturacak, ev sahibi ?spanya m? yoksa Brüksel mi olacak gibi tart??malar yo?unlukta idi. AB Ba?kan? Herman Van Rompuy ile ?spanya Ba?bakan?, diplomasi anla?mazl???n? çözmü?lerdi. Kar??lamay? Zapatero yapacak, yemekte ise Obaman?n sa??na Rompuy oturacaktır. Fakat asl?nda Rompuyun yerinin Komisyon Ba?kan? José Manuel Barrosoya ait oldu?u tart???lmaya ba?landı?. Dahas?, ABnin d?? i?leri temsilcisi Catherine Ashton?n ismi bu en üst protokolün içinde geçmiyordu.

Washington taraf?ndan yap?lan aç?klamalarda, ABden, bir zirve yap?lacaksa kendilerine bildirilmesini istemi? olmalar?na ra?men bir bildirimin yap?lmad???, dolay?s?yla zirvenin olup olmayaca??n? bilmedikleri söyleniyor. Bu noktada, ABnin iç çeki?meleri nedeniyle zirveyi bildirmekte geç kalm?? olma ihtimali ortaya ç?k?yor. ABDden kimin kat?laca?? veya hangi düzeyde bir kat?l?m olaca??, AB taraf?ndan daveti kimin yapt???na göre de?i?ecektir. Dolay?s?yla, asl?nda kimin ba?kanl?k edece?i diplomasi kuralları aç?s?ndan önemlidir.

Önemsiz görünen konulardaki iç çeki?meler nedeniyle ABnin ciddiyetini kaybetmi? görüntüsü verdi?i ve kendini küçülttü?ü ileri sürülerek ABye ele?tiriler yap?l?yor. AB ise, kendi içinde ?spanyay? suçluyor. Lizbon Anla?ması'nın yürürlü?e girmesi sonrası?nda üçüncü ülkelerle yap?lacak zirveler Brükselde gerçekleştirilecekti. **AB-ABD Zirvesinin Brükselde yapılması planlanırken İspanyanın Madrid için ısrar ederek bu konuda rekabete girişmesi nedeniyle ABnin Obamanın gözünde itibar kaybettiği tartışılıyor.**

Avrupada yap?lan tart??malar?n diplomaside tak?l? kalm?? oldu?unu gören Amerikan yönetiminin, gerçek bir gündem olmad???n? dü?ünerek zirveden vazgeçmesi büyük bir olas?lk. ABD bas?n?nda, ABnin diplomasi ve protokol gibi gösteri?i ön plana ç?kararak uluslararası düzlemde gücünün azalmakta oldu?unu saklad??? ?eklinde yorumlar yer ald?. Lizbon Anla?ması'nın AByi aya?a kald?rması beklenirken, Birli?in itibar?n? yerle bir etmesi ?eklindeki ironinin abart?ld???n? söyleyebiliriz. **Obamanın Lizbon Anlaşması devreye girdiği için ortaya çıkan protokol karmaşası nedeniyle katılımını iptal etmesi pek mantıklı görünmüyor. Çünkü ABnin diplomasiye boğulmuş zirveler düzenlemesi, liderler ve başkanlar düzeyinde kendi içinde sürekli rekabet, çatışma ve karmaşalar yaşamakta olması yeni bir durum değil.**

?ptal gerekçelerinden biri de ABnin kendi içinde çok say?da farklı dü?ünceye sahip olmas?, tek bir görüşünün bulunmamas? olarak gösteriliyor. Avrupa tek ses olsaydı, global bir güç olabilecek, önemi nedeniyle daha fazla ciddiye al?nabilecekti. Fakat bunun aksini ileri sürmek de mümkün. ABDnin; iç sorunlar?n? çözmü?, birli?ini sa?lam??, global güç AByi ne kadar isteyip istemedi?i ?üpheli. **ABDnin Avrupa işlerinden sorumlu dışişleri bakan yardımcısı Philip Gordonun bu konudaki sözleri çok şaşırtıcı: Biz tek sesle konuşan güçlü ve birleşik bir Avrupa görmek istiyoruz. Bu tek ses, bizim duymak istediklerimizi söyleyecek olan tek ses olmalıdır. Eğer bu ses bizim duymak istediklerimizi söylemiyorsa o zaman bu ses birleşmemiş sestir. Biz daha stratejik düşünen bir Avrupa istiyoruz. Çünkü stratejik düşünürlerse daha fazla Amerikalılar gibi düşüneceklerine inanıyoruz**

Gordonun sözlerinden yola ç?karsak, Obaman?n ABnin stratejik dü?ünmemesi nedeniyle bozulmuş olma ihtimali ortaya ç?k?yor. Örne?in Afganistan için yapt??? daha fazla asker ça?r?s?na yeterince cevap alamad???n? dü?ünüyor olabilir. Asker göndermiyorsa Avrupa ne i?e yarar dü?üncesi Obamay? Avrupadan uzakla?t?ran neden olabilir mi? Peki Afganistan için 9000 asker takviyesi yapan Avrupal?lara göre

Obamanın k?zma hakkı var mıdır? Bir başka neden ABDnin terörle mücadele çerçevesinde büyük önem verdiği bilgi paylaşımı konusu olabilir. Avrupa Parlamentosunun, banka bilgilerini ABD ile paylaşmayı reddetmesi ABD yönetiminin kararını etkilemi olabilir mi?

Beyaz Saray tarafından yapılan açıklamada, Obamanın 2009 yılında zaten altı kere Avrupaya ziyaret gerçekleştirdiği belirtiliyor. AB Dış İlişkiler Temsilcisi Catherine Ashton, Obamanın zirveye katılmayacağını zaten bildiğini, fakat bunun küçümseme anlamına gelmediğini, tamamen lojistik bir sorun olduğunu söylüyor. **Avrupa İşlerinden Sorumlu Dışışleri Bakan Yardımcısı Philip H. Gordon, İspanya gezisi iptal edilmedi, çünkü zaten hiçbir zaman listede olmamıştı diyor. Bu ifadelerden ağırlıklı olarak anlaşılan, ABnin o kadar da önemli olmadığı.**

Avrupalıların zirveleri, toplantılar, bir araya gelme etkinliklerini fazlasıyla sevmesi; ABDnin ise önemsiz konular, tekrarlar, sonu gelmeyen tartışmalar şeklinde bularak somut sonuçlar peşinde olması şeklindeki yorumlar Amerikan basınında şokla göze çarpıyor. Obamanın NATO toplantısı için sonbaharda Avrupaya geldiğinde bu zirveyi de aradan geçirecek olması şeklindeki ihtimal, bu iddiaları doğruluyor. **Zaten fazla işlevi olmayan, ancak Avrupalılar tarafından show haline getirilmiş olan zirvelerin ABD yönetimi tarafından gereksiz bulunduğunu söylemek mümkün.** Belli ki, zirvelerin neden yapıldığı sorusunun cevabı ABD tarafından bulunamıyor. Sürekli ileri içinde olan, istedikleri anda kolaylıkla iletilemeye geçebilecek konumda olan taraflar için yılda iki kere zirve yapmanın gerekçesi anlaşılamıyor.

Obama, Amerikan Başkanı sıfatıyla, biri 2009 yılının Nisan ayında Pragda, diğer Kasımda Washingtonda olmak üzere, iki AB-ABD zirvesine katıldı. Bu zirvelerin gündeminde önemli hiçbir konunun bulunmaması, anlamsız konuşmalar ve tekrarlar yapılması gibi nedenlerle Obamanın bu toplantıları verimsiz ve gereksiz bulunduğu yönünde genel bir kanı var. Prag Zirvesi sonrasında, AB üyesi ülke liderlerinin Obama ile fotoğraf çekme kavgasına tutuldukları, eğer doğru bir söylenti ise, AByi yeterince itici hale getiren bir neden olarak kabul edilmeli. Obamanın Prag Zirvesinde öyle yemeklerinden birine katılmayarak yardımçısı Biden göndermesi, Bakanın fazlasıyla şoklandığı şeklinde yorumlanmıştır.

İlin ilginç tarafı, gereksiz zirve, toplantı ve seyahatlere harcanan paralar nedeniyle şokla eleştirilen AB bürokratları, ABD ile hâlâ yeni toplanma planları var. AB dış ilişkiler temsilcisi ile ABD dış ilişkiler bakanının birlikte başkanlık edecekleri ve her üç ayda bir toplantı yapacakları Avrupa Parlamentosu Transatlantik Siyasi Konseyinin kurulması ile Avrupalı parlamenterlerle ABD Kongre üyelerini bir araya getirecek bir Transatlantik Asamblesi oluşturularak yılda iki toplantı düzenlenmesi öneriliyor.

Geçtiğimiz haftalarda Mayıs ayında yapılması beklenen zirvenin hazırlık çalışmaları na katılmak üzere ABDden iki isim Madrid'e geldi. Avrupa ülkelerinden sorumlu dış ilişkiler bakan yardımcısı Philip Gordon ile siyasi ilişkilerden sorumlu müsteşar William J. Burns, Madridde bulundukları sırada Obamanın katılmayacağına dair Avrupalılara herhangi bir bilgi vermemişlerdi. İki görevlinin ABnin gündeminde yine kayda değer konuların bulunmadığı bilgisi ve tavsiyeleri doğrultusunda ziyaretin iptal edilmiş olması mümkündür.

Obamanın; Çin, Rusya, Hindistan, Brezilya gibi gerçek aktörler varken, AB ile vakit kaybedeceğini düşünmesi aslında yerinde görünüyor. Avrupada yapılan yorumlar arasında ABnin Obamanın listesinde öncelikliler arasında yer almadığı ileri sürülüyor. Bunun başlıca nedeni de aslında ABnin tek ses olamadığından uluslararası arenada etkinliğinin, gücünün, dolayısıyla da öneminin bulunmaması gibi görünüyor. Obama, eğer AByi listesinin altına attıysa, neden, ABDnin AB ile ilişkilerinden kazandıkları nın azalmakta olmasıdır.

Birçok analist, Obamanın bu ziyareti iptal etmesinin ağırtıcı olmadığı görüşünde. Kopenhag Zirvesinde ABnin başarısızlığı ve konferans rezaletten kurtaranın Obama olduğu düşüncesi, Haiti müdahalesinde gecikmeler, tek bir ses olamamışken G-20de yedi temsilcilik talep etmesi ve ABnin bir vizyonunun bulunmaması gibi yakın zamanda yaşanan örnekler Birliğin yeterince ciddiye alınmamasına neden oluyor.

Ba?kanl???n ilk senesinde Avrupadan yana hayal k?r?kl??? ya?ayan Obaman?n, AByi, konu?maya de?er ciddi bir konu bulmad?kça, listesinin alt s?ralar?nda tutmaya devam edece?i söylenebilir.

Avrupada yap?lan ilginç bir yorumda, Obama kadar ABye uzak duran ba?ka hiçbir liderin olmad??? söyleniyor. Mesele Obama olabilir mi? **Avrupa için Bush çok daha ciddi bir sorunken, fakat Bush döneminde böyle bir kriz yaşanmamışken, Obamanın Bushu arattığı söylenebilir mi?** Bush döneminde zarar gören AB-ABD ili?kileri Obama döneminde yenilenecekti. AB, Obamaya kurtar?c? gözüyle bakm??, ola?anüstü bir de?er yüklemi?ti. Halbuki, ABD ayn? ABD oldu?undan ulusal ç?karlar?n, önceliklerin de?i?mesi söz konusu olamazd?. Obaman?n üslubu Bushtan biraz daha farklı olabilir, fakat Obama ile birlikte çok büyük de?i?imler beklemek büyük hata idi.

Kimilerine göre sorun AB ile ABD aras?ndaki farklılıklar. Fakat bu farklılıklar, her zaman var olmu?, farklılıklara ra?men ili?kilerin gayet verimli seyretti?i dönemler olmu?tu. **Sorun belki de ABnin, ABDye yamanarak global güç rolü oynama arzusu. ABnin ABD ile ilişkilerinde başlıca yeri, ABnin uluslararası arenada etkili olabilme çabası tutuyor.** ABnin önce tek ses, sonras?ndaysa global güç olmas?n? sa?layacak olan Lizbon Anla?ması yürürlü?e girdikten sonra, ABnin ilk kez bir ba?kana ve d?? ili?kiler temsilcisine sahip olarak kat?laca?? en büyük zirve AB-ABD görüşmesi olacakt?. Obama, ABnin, kendisini kullanarak show yapaca??n? dü?ünmü? olabilir mi?

Her ne kadar AB içinde Obaman?n Avrupay? gözden ç?kard??? yönünde dü?ünceler olsa da, ABDnin AByi gözden ç?karmas? kolay de?ildir. **ABD, artık eskisi gibi tek güç değildir. ABDnin hâlâ en büyük global güç olduğu ve zirvede oturduğu doğrudur. Ancak zirveye yaklaşmakta olan başka güçler de vardır.** ABDnin ABye ihtiyac?, zaman zaman derecesi de?i?se de vardır. Temmuz ay?nda Belçikan?n dönem ba?kanl???, zirvelerin hem Belçikan?n hem de ABnin ba?kenti Brükselde yap?lacak olmas? nedeniyle diplomasi/protokol krizlerini azaltacaktır. Bu dönemde Belçikan?n, geleneksel, h?rsli? olmaktan uzak tutumunu sürdürmesinin de yard?m?yla ABD ile görüşmelerin gerçekle?mesini bekleyebiliriz.

AB içindeki baz? kesimler taraf?ndan ABDnin Truva At? olmakla suçlanan Türkiyenin konumu nedir? **ABDnin, yavaş yavaş AByi listenin altlarına indirdiği doğruysa, listede yukarılara tırmanması en olası olan ülke Türkiye gibi görünmektedir.** Rusya, İran, Çin, Hindistan, Brezilya gibi di?er etki sahibi ülkelerle k?yasland???nda ABDnin yak?nla?aca?? ülkeler aras?nda Türkiye önemli bir noktada yer almal?dır. ABD ile Türkiyenin gerçek anlamda partner olmas?n?n önündeki sorunlar?n büyüklü?ü dü?ünüldü?ünde ise, Türkiye, ortaklık için ABDnin önemli ad?mlar atmas?n? bekleyecektir.

AB taraf?ndan bakıld???nda iki farklı görüş oldu?u biliniyor. Bir yanda, Türkiye olmadan ABnin global güç olamayaca??n? dü?ünen ve Türkiyenin üyeli?ini savunanlar. Di?er tarafta ise bir dizi nedenden dolayı Türkiyenin AB içinde yeri olmad???na inananlar. Bugünkü ?artlar alt?nda Türkiyenin AB üyeli?ine kar?? olanlar?n sesleri daha yüksek ç?kıyor. **Tam da Lizbon Anlaşması yürürlü?e sokulmuşken ve global güç olma planları yapılırken ABnin ABDnin dikkatini çekememesi AByi öfkeliendirecektir. Psikolojide ezilenin ezdiği yönünde bir tez vardır.** Nasıl ki kölelerin iste?i köle sahibi olmaks, ABD ve di?er global güçler kar??s?nda ezilen AB de birilerini, kolaylıkla adaylar? ve özellikle de Türkiyeyi ezmeye çal?abilecektir.

Nüfusu yarım milyar olan, dünya ekonomisinin üçte birini üreten, dünyanın en büyük pazarı AB, kendisini fazlasıyla büyük gördüğünden Obamanın bu hareketini uyarı olarak alacak gibi gözükmüyor. Avrupadaki eleştiriler ya Obamaya ya da İspanyaya yöneltilmiş durumda. ABnin eleştirileri okları kendisine yönelmesi bir fırsat olabilecektir. **ABDnin belki gerçekten gözden çıkarmakta olduğu, vatandaşlarının bile zaman zaman varlığını sorguladıkları ABnin, tutunacak bir dal bulamaması durumunda gereksizliği daha belirgin hale gelebilir.** ABnin bir devlet olmadığını ve bir devlet gibi hareket etmemesi gerektiğini, farklı ülkelerden oluşan bir işbirliği örgütü olduğunu kabul etmesi, kşacası İngiltereyi dinleyerek siyasi bir varlık gibi hareket etmeye çalışan ekonomik kulüp görüntüsünü terk etmesi AByi toparlayabilir.

Kaynak/Source: